

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania K.D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrzu
o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozarolniczej działalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 6 września 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 22 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 464/21,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i nie
obciąża ubezpieczonej zwrotem kosztów postępowania
kasacyjnego na rzecz organu rentowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 29 grudnia 2020 r., VIII U 590/19, oddalił odwołanie K.D. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Zabrzu z dnia 18 lutego 2019 r. stwierdzającej, że ubezpieczona od dnia 3 sierpnia 2014 r. nie podlegała obowiązkowi ubezpieczeń społecznych z tytułu pozarolniczej działalności z uwagi na brak podstaw dla przyjęcia, że w okresie objętym decyzją ubezpieczona faktycznie prowadziła działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej i ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców zdefiniowaną jako zarobkowa działalność wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 22 czerwca 2022 r., III AUa 464/211, oddalił apelację ubezpieczonej oraz zasądził od niej na rzecz organu rentowego kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku ubezpieczona zarzuciła naruszenie art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła potrzebą wykładni art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej oraz art. 3 ustawy z 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców. Potrzeba wykładni - w ocenie skarżącej - wynika z istotnych wątpliwości interpretacyjnych dotyczących nieostrych sformułowań ustawowych, to jest prowadzenie działalności gospodarczej i rozstrzygnięcie, wedle jakich kryteriów należy poszukiwać w stanie faktycznym potwierdzenia zarobkowego charakteru działalności jako elementu konstytuującego działalność gospodarczą. Możliwe jest bowiem przyjęcie, że zarobkowy charakter działalności występuje wyłącznie, gdy prowadzenie działalności przynosi rzeczywisty zysk, ale jest też możliwe przyjęcie, że początkowy brak zysku - przy nastawieniu na perspektywiczne uzyskanie dochodu jako istotnego wyniku finansowego działalności - jest wystarczające dla przyjęcia zarobkowego charakteru działalności. Jednak, jeżeli od początku zysk jest widoczny wyłącznie w perspektywie, to Sąd Najwyższy powinien wesprzeć orzecznictwo wykładnią umożliwiającą określenie długości i realności wymaganej perspektywy. Przy tym konieczne jest zwrócenie uwagi, że wydłużenie czasu oczekiwania na zysk zwiększa ekspozycję przedsiębiorcy na ryzyka związane z wpływem na jego działalność zdarzeń przyszłych i losowych, np. związanych ze stanem zdrowia. Termin "zarobkowego charakteru działalności" może być rozumiany w sposób materialny, wówczas jego wysokość powinna być rzeczywista oraz istotna z punktu widzenia zyskowości działalności. Może być jednak również rozumiany w sposób formalny, wówczas każdy przychód księgowany przez

ubezpieczonego jest jego zarobkiem, choćby nie stanowił jego rzeczywistego zarobku ani nie był dla niego źródłem utrzymania.

Istnienie możliwych, przeciwstawnych stanowisk interpretacyjnych w zakresie opisanego zagadnienia stanowi zdaniem skarżącej istotne zagadnienia prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. oraz uzasadnia potrzebę wykładni przepisu prawnego budzącego poważne wątpliwości w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., co jest niezbędne w celu ujednolicenia rozumienia i stosowania prawa ubezpieczeń społecznych w stosunku do wszystkich ubezpieczonych, w tym przyznawania im prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego wedle tych samych zasad.

Mając powyższe na uwadze skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm prawem przypisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Sąd

Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko powołane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie, zaś cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie przez skarżącego istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; czy z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 424365).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zmierza do rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych wiążących się z pojęciem zarobkowej działalności będącego elementem konstrukcyjnym prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Kwestia ta była już przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego i nie zachodzą podstawy do zmiany przyjętego stanowiska.

Działalność gospodarcza to prawnie określona sytuacja, którą trzeba oceniać na podstawie zbadania konkretnych okoliczności faktycznych, wypełniających znamiona tej działalności lub ich niewypełniających. Prowadzenie działalności gospodarczej jest zatem kategorią obiektywną, niezależnie od tego, jak działalność tę ocenia sam prowadzący ją podmiot i jak ją nazywa oraz czy dopełnia ciążących na nim obowiązków z tą działalnością związanych, czy też nie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2021 r., III USK 127/21, LEX nr 3224271). W jednym z najnowszych orzeczeń, to jest w wyroku z dnia 27 stycznia 2021 r., II USKP 5/21 (LEX nr 3119601) Sąd Najwyższy przyjął, że działalnością gospodarczą jest działalność wykazująca zawodowy, czyli stały, charakter, podporządkowanie regułom zysku i opłacalności (lub zasadzie racjonalnego gospodarowania) oraz uczestnictwo w działalności gospodarczej (w obrocie gospodarczym). Właściwości cechujące działalność gospodarczą, które powinny występować łącznie, to

działanie stałe, nieamatorskie, nieokazjonalne, z elementami organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość, znajomość rzeczy oraz specjalizacja. Podstawą do powstania obowiązku ubezpieczenia w oparciu o art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej, co oznacza, że wykonywanie tejże działalności, to rzeczywista działalność zarobkowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Konsekwencją poglądu, według którego o istnieniu tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym przesądza faktyczne prowadzenie działalności, jest prawo organu rentowego do kontroli samego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym w sytuacji zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego przy dysproporcji wynikającej z niskiego przychodu i zadeklarowania zawyżonej podstawy składek (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2018 r., II UK 302/17, LEX nr 2583085 oraz II UK 301/17, LEX nr 2563553).

Co do zasady Sąd Najwyższy przyjmuje, że uzyskiwanie przychodu z pozarolniczej działalności gospodarczej niewystarczającego do opłacenia wysokich składek na ubezpieczenia społeczne oraz zadeklarowanie nadmiernie wysokiej podstawy wymiaru składek, nie może stanowić podstawy podważenia tytułu ubezpieczenia w przypadku, gdy kobieta w zaawansowanej ciąży faktycznie prowadziła działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, co stanowi tytuł do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznym zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Zamiaru ciągłego prowadzenia działalności gospodarczej nie podważa przewidywanie jej zawieszenia ze względu na ciążę, urodzenie dziecka albo konieczność opieki nad dzieckiem (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2021 r., II USKP 43/21, OSNP 2022 nr 9, poz. 89).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego zwraca się jednocześnie uwagę, że zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności (np. spodziewane w nieodległym czasie urodzenie dziecka i związana z tym planowana przerwa w prowadzeniu działalności)

może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2021 r., III USK 127/21, LEX nr 3224271; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 lutego 2021 r., II USKP 21/21, LEX 3119631; z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126).

Sąd Najwyższy podkreśla, że nie zasługuje na aprobatę instrumentalne wykorzystywanie regulacji prawnej polegające na zgłoszeniu podstawy wymiaru składek w oderwaniu od niskich przychodów z działalności. Poza normalne granice ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej wykracza sytuacja stale skrajnie nieprawidłowa. Polega ona na rozpoczynaniu i utrzymywaniu przez rejestrującego działalność gospodarczą stanu, w którym możliwe do osiągnięcia dochody są znikome w relacji do ponoszonych kosztów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126). W konsekwencji w judykaturze Sądu Najwyższego przyjęto także, że ktoś, kto twierdzi, że prowadzi działalność gospodarczą tylko po to, aby uzyskać świadczenia z ubezpieczenia społecznego, w istocie stwarza pozory tej działalności, bowiem nie zmierza do pozyskania zarobku z działalności, co wypacza sens ustawowy tej instytucji prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127; z dnia 21 września 2017 r., I UK 366/16, OSNP 2018 nr 7, poz. 98). Z podobnych względów Sąd Najwyższy stwierdza, że zarejestrowanie działalności gospodarczej w ostatnim miesiącu ciąży połączone z opłaceniem maksymalnych składek na ubezpieczenie społeczne, gdy uzyskiwane przychody z tej działalności nie wystarczają na uiszczenie składek w takiej wysokości, nie stanowi tytułu ubezpieczenia społecznego z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., I UK 366/16, OSNP 2018 nr 7, poz. 98).

Konieczne jest także podkreślenie, że działalność gospodarcza to prawnie określona sytuacja, którą trzeba oceniać na podstawie zbadania konkretnych okoliczności faktycznych, wypełniających znamiona tej działalności lub ich

niewypełniających. Prowadzenie działalności gospodarczej jest zatem kategorią obiektywną, niezależnie od tego, jak działalność tę ocenia sam prowadzący ją podmiot i jak ją nazywa oraz czy dopełnia ciężących na nim obowiązków z tą działalnością związanych, czy też nie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2023 r., III USK 113/22, LEX nr 3514750).

Z ustaleń faktycznych rozpatrywanej sprawy, którymi na mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany, wynika, że ubezpieczona w dniu 7 grudnia 2012 r. zgłosiła prowadzenie działalności gospodarczej i zadeklarowała maksymalną podstawę wymiaru stawek na ubezpieczenia społeczne i dobrowolne ubezpieczenie chorobowe. W okresie od 13 marca 2013 r. do 3 sierpnia 2013 r. ubezpieczona była niezdolna do pracy z powodu stanu ciąży, a następnie od 4 sierpnia 2013 r. do 31 grudnia 2014 r. pobierała zasiłek macierzyński oraz zasiłki opiekuńczy i chorobowy. Od grudnia 2012 r. do grudnia 2018 r. łączna wysokość opłaconych składek od zadeklarowanej podstawy wymiaru wyniosła 53.853 zł, zaś łączna kwota pobranych świadczeń z tytułu ubezpieczenia chorobowego wyniosła 367.980 zł.

Powyższe doprowadziło Sąd odwoławczy do konkluzji, że zgłoszenie się do ubezpieczeń społecznych z tytułu działalności usługowej, która miała być wykonywana osobiście i miała polegać na pracy fizycznej przez ubezpieczoną w siódmym tygodniu ciąży w toku prowadzonych procedur medycznych wraz z zadeklarowaniem maksymalnej podstawy wymiaru składek w sytuacji braku dochodów z działalności z bliską perspektywą urodzenia dziecka - świadczyło o braku intencji (i rzeczywistych możliwości) wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej. Argumenty ubezpieczonej zawarte w skardze kasacyjnej zmierzają w istocie do podważenia tych ustaleń, co na tym etapie procedowania nie jest dopuszczalne.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Najwyższy w oparciu o art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.

(I.T.)

[ms]

